

Az ausztriai műkedvelő csillagászok találkozásán

Eisenstadt – 1992. május 1–3.

Kevesen tudják, hogy nemcsak az angol és francia amatőrmozgalom tekinthet vissza nagy múltra, de nyugati szomszédságunk csillagászatkedvelőinek szervezése is több mint másfél évszázada kezdődött. A múlt század első felében a bécsi egyetemi csillagvizsgáló igazgatói: J.J. Littrow, majd fia, K.L. Littrow indította meg a csillagászat kedvelői számára kiadott népszerű évkönyvek sorozatát; majd E. Weiss megszervezte a világ első meteorészlelő hálózatát. Az ausztriai amatőrök első egyesületét 1924-ben alapította meg az erdélyi szász O. Thomas. Ennek az egyesületnek jogutóda a ma működő országos szervezetek legnagyobbika, az Österreichischen Astronomischen Verein (Osztrák Csillagászati Egyesület).

Az ausztriai csillagászatkedvelők és észlelő amatőrök többsége azonban nem a nagy egyesületekhez, hanem a helyi (városi, tartományi) csillagász körökhöz, klubokhoz vagy bemutató csillagvizsgálókhoz — a "Volksternwarte", azaz népcsillagvizsgáló elnevezésű intézményekhez — csatlakozik. A kisebb-nagyobb klubok, szakkörök tagjainak kölcsönös tapasztalatcseréje érdekében évente találkozókat szerveznek Ausztria más és más helységeiben.

Ez évben először rendezték meg az ausztriai amatőrcsillagászok országos találkozóját Burgenlandban. A gyűlést az 1979-ben felépített eisenstadti (kismartoni) Tartományi Csillagvizsgáló és az ennek működtetésére alapított Dr. Adalbert Jeszenkowitz Társaság szervezte, a tartomány vezetése és a városi tanács támogatásával. A találkozó irányítója a csillagvizsgáló vezetője, Reinhard Jandl volt.

A találkozó programja – tanulságokkal

Mivel május 1. Ausztriában is munkaszüneti nap, ez évben az amatőr találkozót elseje és harmadika között szervezték. A három munkaszüneti napnak köszönhetően — no meg talán az eddig kevésbé ismert eisenstadti csillagda iránti érdeklődés okán is — a szokottnál több vendég jelentette be érkezését. Összesen 101 résztvevő jelentkezett, de ezen felül is sokan jöttek el előzetes feliratkozás nélkül.

A vendégek Ausztria 23 helységéből gyűltek össze, legnagyobb számban Eisenstadtból és Bécsből. Természetesen megjelent Johann Albrecht, az Osztrák Csillagászati Egyesület elnöke, Hermann Mucke, a bécsi Astronomische Büro (Csillagászati Iroda) vezetője és Karl Paril, az Ausztriai Amatőr-csillagászok Egyesületének vezetője.

A találkozóra eljött — egy szép távcsőkollekcióval egyetemben! — az immár egyesített német Zeiss Művek képviselője, valamint a Kodak gyár bécsi megbízottja is. A Zeiss többek között itt mutatta be új, 125 mm-es f/10-es refraktorát (amelytől egyébként nem voltam túlzottan elragadtatva).

A vendégek elszállásolására az 1711-ben épült, ám belülről teljesen modernizált és átépített volt ferences kolostorban biztosítottak helyet. Ugyanitt volt az előadóterem, az étkező, klub és kiállító helyiség is. Így hát a résztvevőknek csak egy emelettel lejjebb kellett sétálniuk, és ez a szokatlanul hűvös, esős májusi napokon nagyon kellemes volt.

Május 1. és 2. az előadóülések napjai voltak, összesen 19 beszámolóval. Ezenkívül azonban a folyosókon és előadó helyiségekben is lehetőség volt képek kifüggesztésére, könyvek, folyóiratok, közlemények kiállítására. Ily módon mutathattam be a Meteort, régi PVH-kiadványokat, a Konkoly-emlékfüzetet, továbbá változócsillag térképeket, az Albireót és egyéb kiadványokat. Ez a kiállítási lehetőség sok kíváncsiskodót vonzott, és érdekes beszélgetésekre, vitákra és tájékozódásra nyújtott módot.

A megnyitón megjelent a tartományi kormányzó helyettese, a polgármester, és természetesen ott voltak az eisenstadti múzeumok vezetői, az egyes nagyobb csillagászati csoportok irányítói is. Johann Albrecht rövid megnyitójában arról beszélt, hogy a legkorszerűbb elektronikus eszközök és nagy automata távcsövek elterjedésével az amatőrökre fontos szerep vár a hagyományos észlelő módszerek folytatásában. Ezzel is tehermentesíthetik a speciális észlelésekre berendezkedett hivatalos obszervatóriumokat.

Érdekes ismertetéseket hallhattunk a burgenlandi csoport által szervezett meteor- és tűzgömbészlelésekről, valamint a nagylátószögű és a hosszú gyújtótávolságú amatőr fotóobjektívek csillagászati felhasználásáról. M. Jäger bécsi asztrofotós tíz év üstökösfelvételeit mutatta be. A felvételeket egy eredeti Schmidt-féle távcsővel és egy Celestron 14-gyel készítette, az osztrák és német Alpok magasabb, jó levegőjű pontjairól. Remek kettős csóvákat, ellencsóvákat és leszakadó csóvákat láthattunk, bár a 80-100 dia kissé fárasztó volt.

A május 2-án délután rendezett vitaülésen a csillagászatkedvelők és a misztikus tanok, hitek — asztrológia, UFO-legendák — ellentétéről esett szó. Mivel ez a kérdés nálunk is egyre erősebben jelentkezik, érdekes volt hallani az ausztriai tudományterjesztők problémáiról. Az ottani sajtó meglehetősen tág teret enged ugyan a tévhiteknek, hamis nézeteknek, ám eléggé gyakran ismerteti az ellenvéleményeket is.

A kevés napsütéses perc alatt W. Schneider heidenreichsteini amatőr egy kis Celestron-5-re szerelt hidrogén-alfa szűrővel a Napot mutatta be. Sajnos ekkor éppen csak egy kis protuberancia árválkodott a napperemen. Ez az észlelési mód egyébként egyre népszerűbb Ausztriában, és részünkről is utánzást érdemel.

Érdekes volt R. Primas előadása is Giordano Bruno csillagászati világgképéről. Ez alkalommal új megvilágításban mutatta be a mártír sorsú filozófust, aki szerinte "mindig maga hívta ki a sorsot, bár eleinte senki sem akarta őt bántani".

Reinhard Jandl szívességéből megtekinthettem a néhai dr. Adalbert Jeszenkowsitch körorvos és amatőr csillagász hagyatékából felszerelt Tartományi Csillagvizsgálót. Főműszere egy 15 cm-es nyílású, félapokromát objektív refraktor, egy 4,5 m-es kupola alatt. Sajnos a város belsejében felállított kis csillagvizsgálóban ma már alig lehet észlelni. Még leginkább a Nap megfigyelésére és a Hold fényképezésére van mód. A megfigyelések céljaira azonban néhány hordozható távcsővel a zavaró fénytől mentes helyeket is felkereshetik.

Ez az intézmény nem nagyon különbözik egyik-másik, jobban felszerelt magyarországi bemutató csillagvizsgálótól. Amíg azonban a hazai csillagvizsgálókat az elmúlt évek során a fenntartók alig gondozták, vagy éppenséggel megszüntették, addig Burgenland tartomány és Eisenstadt a sajátját folyama-

tosan fejleszti, támogatja. Karl Stix tartományi vezető és Alois Schwarz polgármester a műkedvelők számára tartott — vacsorával egybekötött — fogadásokon egyaránt azt emelte ki, hogy a korábban szegény és elhanyagolt tartománynak egyik nevezetességévé kívánják a Burgenland-tartományi Obszervatóriumot kiépíteni. (Több mint négy évtizedes amatőr csillagász múltam során Magyarországon még nem tapasztaltam, hogy városi és megyei vezetők száz személyes fogadást rendezzenek az amatőr találkozó tiszteletére!)

Az ausztriai amatőrök munkájáról

Az eisenstadti csillagvizsgáló és a Jeszenkowitsch Társaság ma az ott egyre népszerűbbé váló meteor- és tűzgömbészlelések szervezője. A megfigyelések elősegítésére rendszeres körlevelet is kiadnak (Zukunftsaussichten — Kilátások a Jövőre), amelyben felhívják a figyelmet a következő időszakban várható meteorrajokra és azok fontosabb adataira. A feldolgozást is itt teszik közzé, külön kiadványban.

Az ausztriai amatőr csillagász mozgalom munkájáról és az észlelőtevékenységről H. Mucke előadása adott áttekintést (az amatőrök céltudatos továbbképzéséről). Bár ebben voltaképpen az Osztrák Csillagászati Egyesület és a bécsi Csillagászati Iroda által szervezett tevékenységről esett szó, nagy vonalakban érvényes az egész országra is.

Ma Ausztriában két folyóirat jelenik meg (a Der Sternbote a bécsi Csillagászati Iroda kiadásában havonta, az Astro-Magazin, az Ausztriai Amatőr csillagászok Egyesületének kiadásában negyedévente), emellett szinte minden helyi kör ad ki értesítőket.

Az egyik legsikeresebb program a nyári csillagászati szeminárium, amelynek egyhetes időtartama alatt egy-egy résztémát ismertetnek, igen alaposan (pl. a Nap és megfigyelése, hullócsillagok, meteorok, a Tejútrendszer, napórák és szerkesztésük stb.); az előadások 200-400 oldalas füzetekként is megjelennek. A szemináriumokon 200-250 hallgató vesz részt, ezen kívül a szemináriumi kiadványok kétszer-háromszor ekkora példányszámban is elkelnek (ez a rendszer talán nálunk is bevezethető lenne!).

Az amatőr észlelések terén, érdekes módon, nagyon népszerűek a pozíciós csillagászati megfigyelések: a csillagfedések, kisbolygók csillagfedései, a holdfogyatkozások kontaktus észlelései, a Jupiter-holdak jelenségeinek észlelése. Alkalmanként sokan foglalkoznak egy-egy fényesebb üstökös fénybecslésével is. Kedvelt észlelési téma a napészlelés, újabban főként H-alfa szűrővel. Sok amatőr foglalkozik szívesen asztrofotózással. E célra szétszedhető, autóval könnyen szállítható távcsöveket használnak, amelyekkel a magas hegyek tiszta égboltja alatt fotografálnak egy-egy hétvégén.

Ezzel szemben szinte teljesen hiányzik a változócsillag-megfigyelés, bolygóészlelésekkel sem nagyon foglalkoznak. E téren számunkra jó kezdeményező és szervező lehetőség mutatkozik. Ilyen vonatkozásban már folytattam megbeszéléseket.

Az ausztriai amatőrök találkozója így mindenképpen érdekes és tanulságos volt: megmutatta, hogy mit érdemes tanulnunk, de azt is, hogy miben mutathatunk mi jó példát!

I. BARTHA LAJOS